

**ПОСТАТЬ ОТЦЯ МЕЛЕТІЯ НЕДІЛЬСЬКОГО В ІСТОРІЇ
ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.**

Світлана ФЛИС

Музей етнографії та екології Карпатського краю м. Яремче Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття, вул. Свободи, 269, 78501, м. Яремче Івано-Франківської області

У статті висвітлено основні аспекти душпастирської, суспільно-політичної й культурно-просвітницької діяльності о. Мелетія Недільського, довголітнього пароха с. Яблуниці Надвірнянського повіту.

Ключові слова: *парох, Гуцульщина, читальня «Просвіти», каса позичкова, будова церкви, гміна.*

In the article the author makes an attempt to reveal the main aspects of the priestly and public-educational activities about father Melety Nedilsky.

Keywords: *pastor, Hutsulshchyna, reading room "Prosvita", loan lending, church structure, gmina.*

Дослідження життя і подвижницької діяльності о. Мелетія Недільського на сьогодні, коли минає 165 років з дня його народження, є досить актуальною. Адже він створив третю за хронологією Читальню «Просвіти» на Гуцульщині, позичкову касу, побудував нову церкву, підносив свій голос на захист прав парафіян як радник гміни, відстоював право вести документацію українською мовою, підтримував зв'язки з парламентаріями, друкувався в тогочасних часописах.

Об'єктом дослідження є особа о. Мелетія Недільського, а предметом – його душпастирська, суспільно-політична і культурно-просвітницька діяльність в умовах панування Австро-Угорської імперії.

В своїй публікації на основі доступних джерел автор ставить завдання охарактеризувати роль о. Мелетія Недільського в національно-культурному відродженні Галичини кін. ХІХ – поч. ХХ ст. Адже шлях до зростання національної, релігійної та моральної свідомості народу лежить через неухильне розширення його духовного світогляду, підвищення матеріального добробуту, в основу яких закладено любов до рідної землі.

Аналіз української історіографії дозволяє стверджувати, що позиції присвячені о. Мелетію Недільському не є чисельними. Зокрема, це публікація автора «Духовна святиня горян», присвячена 115 річниці

побудови церкви в Яблуниці¹. Лаконічні відомості про душпастиря поміщені в другому томі «Духовенство і Релігійні Згромадження» довідника «Історичний Шематизм Львівської Архієпархії» Дмитра Блажейовського².

Отець Мелетій Недільський народився 13 лютого 1853 року в селі Братишеві Товмацького повіту Станиславівського воєводства. Його генеалогічне коріння виходить (як по батьківській, так і по материнській лінії) зі священницьких родів – Недільських і Витвицьких. Батько – Микола Недільський (1803-1891), парох, декан Товмацького деканату своєю душпастирською та громадською діяльністю чимало прислужився для духовного піднесення українського народу. Мати Олександра з дому Витвицьких змалку прищеплювала Мелетію велику набожність і глибоку віру в заступництво Божої Матері. Великий вплив на світогляд дитини мала народна культура з її традиціями та звичаями.

Маючи міцні засади духовного виховання в священничій родині та здобувши ґрунтовну на той час освіту в Львівському університеті та духовній семінарії, юнак взяв шлюб з Ольгою, дочкою о. Йосипа Левицького і Теофілії з дому о. Камінського, пароха Горигляд³. Шлюбна церемонія відбулась 16 лютого 1879 року в селі Гаврилівка Надвірнянського деканату.

Після рукоположення в священничий стан 9 березня 1879 року молодий священник скерований в рідне село приватним сотрудником, а з 1 лютого 1880 року служить короткий час завідателем в Побережжі деканату Устецького⁴. Згідно записів в метричних книгах церкви Св. Михаїла с. Гаврилівки Надвірнянського деканату, о. Мелетій Недільський заступав декілька місяців завідателя Гаврилівки, коли дід його дружини Ольги – о. Іван Камінський був хворий та після його смерті. З 1 липня 1880 року о. Мелетій Недільський служить спочатку приватним сотрудником, а згодом завідателем в Братишеві Товмацького деканату. Тут він засвідчив свою активну позицію, відданість національним інтересам, вболівання за інтереси селян.

В травні 1892 року о. Мелетій Недільський став парохом гірського села Яблуниця Надвірнянського повіту⁵. Як повідомляла газета «Народна Часопись» (додаток до «Газети Львівської») від 9 (21) грудня 1894 року з

¹ Флис С. Духовна святиня горян // *Нова зоря*. 2010. № 16 (866). С. 8.

² Блажейовський Д. Історичний Шематизм Львівської Архієпархії (1832 - 1944), том II: Духовенство і Релігійні Згромадження. Львів. 2004. С. 322.

³ Архів РАЦС Надвірнянського району Івано-Франківської області. Метрична книга шлюбів парафіян церкви Св. Михаїла с. Гаврилівка за 1875 – 1943 рр. С. 12.

⁴ Державний архів Івано-Франківської області (далі - ДАІФО), ф. 504. – Оп. 1. – арк. 35 (1873 – 1944 рр. Метрика кліру Станиславівської єпархії). Арк. 35.

⁵ Шематизмъ всего клира греко-католической епархии Станиславивской на рокъ Божій 1893. Станиславів, 1893. С. 98.

приходом на свято св. Юрія 1892 року в Яблуницю о. Мелетія Недільського почало тут «сонце сходити»⁶.

Священик вирвав село з влади лихварів і привів до тверезості. Дбав о. Мелетій Недільський і про моральність парохіян. Як зазначалось в тому ж часописі через два роки праці «з жиючих на віру лишилося ще 3 пари чужих наймитів – всі інші повінчались або повернулися до шлюбних жінок, а було їх звиш 40 пар». Селяни за порадами священика, відкуповували в лихварів землю, придбали більше худоби, а муку і іншу поживу купляли не в місцевих євреїв, а набагато дешевше в Коломиї.

Як зазначав тогочасний віт Яблуниці Федір Зубчак – «Люди ідуть до пан-отця по всілякі ради, як на Йордан по свячену воду..., а кождий чоловік, вийшовши від пан-отця, чується на душі і тілі покріпленням»⁷.

Церкву в Яблуниці о. Мелетій Недільський застав маленьку і нужденну, яка ледве могла вмістити 100 осіб. Будову нового храму він розпочав з 400 зл. ринських, як зазначено в Львівському часописі за 1895 рік, «без жєбранини по цілім світі, як то нині часто робиться, во славу Божу і честь руського (українського) народу»⁸. Храмова споруда зведена в візантійському стилі з п'ятьма куполами майстром з Яворова Ф. Рібенчуком. Посвячення новозбудованої церкви відбулося 3 листопада 1895 року. Як зазначалося в пресі, - «Акт посвячення довершив о. декан Луговий в співслужінні численного духовенства, соборну Літургію відправив також сам декан... проповідь держав о. Лев Левицький сотрудник з Медухи»⁹.

Варто відзначити, що лєвову частку коштів на будову храму віддав сам парох. Станиславівський єпископ Юліан Пелеш належно оцінив старання ревного священика і відзначив о. Мелетія Недільського похвалою «за ревність виказану при будові церкви парохіальної»¹⁰. Не забув священик похвалити і своїх парохіян. В Львівській газеті «Народна часопись» він помістив таку замітку: «Сим складаю прилюдну подяку чесним газдам і газдиням, котрі причинилися до будови нової церкви в Яблоници як значнішими квотами грошевими, так і працею та порадою, а саме: Прокопови Мироняку, Іванови Личковському, Андрієві Малярчуку, Іванові Мотруку,

⁶ Зубчак Ф., Товченко В., Личковський І., Мироняк П. Допись. Від угорської границі // *Народна Часопись*. 1894. 9 (21) груд. (ч. 274). С. 1.

⁷ Зубчак Ф., Товченко В., Личковський І., Мироняк П. Допись. Від угорської границі // *Народна Часопись*. 1894. 9 (21) груд. (ч. 274). С. 1.

⁸ Очевидець. Допись. 3 Делятинщини // *Народна Часопись*. 1895. 5 (17) падолиста. (ч. 249). С. 2.

⁹ Очевидець. Допись. 3 Делятинщини // *Народна Часопись*. 1895. 5 (17) падолиста. (ч. 249). С. 2.

¹⁰ Очевидець. Допись. 3 Делятинщини // *Народна Часопись*. 1895. 5 (17) падолиста. (ч. 249). С. 32.

Івану Москалю, Василеві Шовгенюку, Гафії Жоківчук, Гафії Ільчук, Федорові Голембійовському»¹¹.

Потрібно зазначити, що о. Мелетій Недільський запросив здібного різьбяр-будівничого з Лугу на Надвірнянщині Василя Турчиняка виготовити іконостас новозбудованої церкви. Майстер завершив свою роботу в 1904 році.

В деканальній візитації за 1896 рік відзначається заслуга о. Мелетія Недільського в будівництві церкви, є відомості про його велику приватну бібліотеку, та про те, що він при необхідності заступає пароха Микуличина¹².

Парафіяни Яблуниці бачили у своєму священику не тільки духовного наставника, але і національно-свідомого, активного громадського діяча. Як повідомляла газета «Діло» о. Мелетій Недільський заснував третю за хронологією виникнення Читальню «Просвіти» на Гуцульщині¹³. Відзначалось, що 21 грудня 1897 року до Яблуниці на просвітянське зібрання прибули селяни з довколишніх населених пунктів, делегати зі Станиславова, а також колишній посол Йосип Гурик. Головою Яблуницької «Просвіти» о. Мелетій Недільський залишався беззмінно до смерті.

Як радний громадський гміни Яблуниця, о. Мелетій Недільський гостро реагував на несправедливість, ошуканство, навіть якщо йшлося про урядового комісара Надвірнянського повіту. Про це свідчить його публікація в часопис «Діло» 5 (17) березня 1899: «Вичитавши в справозданні з 12 засідання сейму відповідь урядового комісара на інтерпеляцію д-ра Окуневського в справі писаря громадського в Яблуниці, бачуся бути спонуканим в інтересах правди заявити...»¹⁴.

Отець Мелетій Недільський твердо і несхитно стояв в обороні рідного слова і прабатьківської віри. Через несхитну позицію в цих питаннях він неодноразово зазнавав грошових покарань і всіляких утисків. Зокрема, 16 (29) листопада 1904 року газета «Галичанин» повідомляла, що староство в Надвірній наклало на о. Мелетія Недільського грошеве покарання в сумі 195 корон за ведення церковних метрик на українській мові і вартість перекладу їх на латинську мову¹⁵. Священик піддався цьому покаранню не вперше. В 1902 році староство за такий же «злочин» видало вирок про сплату карі в сумі 245 корон, але внаслідок «рекурсу» намісництво відмінило вирок. І знов

¹¹ Недельскій М. Подяки // Народна Часопись. 1895. 28 жовт. (9 падолиста). С. 3.

¹² ДАІФО, ф. 504. – Оп. 1. – Спр. 535. – арк. 37 (1896 – 1897 рр. Відомості про стан церков і господарських споруд парафій Надвірнянського деканату Станиславівської єпархії). Арк. 37.

¹³ Якъ намъ пишуть изъ Станиславова // Дѣло. 1897. 30 груд (11 сѣчня). С. 3.

¹⁴ Недельскій М. Письмо // Дѣло. 1899. 5 (17) марта (ч. 51). С. 2-3.

¹⁵ Кара за русское письмо // Галичанинъ. 1904. 16 (29) нояб. (ч. 258). С. 3.

вніс о. Мелетій Недільський апеляцію через канцелярію адвоката д-ра В. Дудикевича в Коломиї. Який був результат невідомо.

Правдивий речник рідного українського народу, мудрий вчитель і добрий пастир о. Мелетій Недільський був знаковою постаттю на Гуцульщині. В його планах було ще багато нереалізованих справ. Однак підступна хвороба (астма) підточувала його сили. Три тижні біля ліжка важкохворого священника чергував д-р В. Глушкевич з Микуличина¹⁶.

Отець Мелетій Недільський помер 20 грудня 1906 року на 53 році життя і 27 році священства. Похований біля стіни збудованої ним церкви. Некрологи про його смерть помістили часописи «Діло», та «Галичанин»¹⁷. Зокрема, в «Ділі» відзначено, що «покійний був щирим Русиним (Українцем) і дбав особливо про добро громадян».

Отже, розглянувши наведені вище факти з життя і діяльності о. Мелетія Недільського, ми можемо стверджувати, що він був взірцем служіння Богові і українському народові та вніс вагомий внесок у поживлення громадського і культурного життя Гуцульського краю. Мелетію Недільському була притаманна ревність й обов'язковість у душпастирській праці та дієвий український патріотизм, що зумовлював активну й подвижницьку громадську діяльність в умовах панування Австро-Угорської імперії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Державний архів Івано-Франківської області (далі - ДАІФО), ф. 504. – Оп. 1. – арк. 35 (1873 – 1944 рр. Метрика кліру Станиславівської єпархії).
2. ДАІФО, ф. 504. – Оп. 1. – Спр. 535. – арк. 37 (1896 – 1897 рр. Відомості про стан церков і господарських споруд парафій Надвірнянського деканату Станиславівської єпархії).
3. Архів РАЦС Надвірнянського району Івано-Франківської області. Метрична книга шлюбів парафій церкви Св. Михаїла с. Гаврилівка за 1875 – 1943 рр.
4. Блажейовський Д. Історичний Шематизм Львівської Архієпархії (1832 - 1944), том II: Духовенство і Релігійні Згромадження. – Львів. – 2004. – 570 с. – Англ.
5. Зубчак Ф., Товченко В., Личковський І., Мироняк П. Допись. Від угорської границі // Народна Часопись. – 1894. – 9 (21) груд. – (ч. 274). – С. 1.
6. Кара за русское письмо // Галичанинъ. – 1904. – 16 (29) нояб. (ч. 258). – С. 3. – Рубр.: Новинки.
7. Недельскій М. Письмо // Дъло – 1899 – 5 (17) марта (ч. 51). – С. 2-3. Рубр.: 3-ь сойму кураевого.
8. Недельскій М. Подяки // Народна Часопись. – 1895. – 28 жовт. (9 падолиста). – С. 3.
9. Недельская О. Благодареніе // Галичанинъ – 1906-1907 – 31 дек. (13 янв.) (ч. 284) – С. 4.

¹⁶ Недельская О. Благодареніе // *Галичанинъ*. 1906-1907. 31 дек. (13 янв.) (ч. 284). С. 4.

¹⁷ Посмертныя вѣсти // *Галичанинъ*. 1906. 9 (22) дек. (ч. 269). С. 3.

10. Очевидець. Допись. З Делятинщини // Народна Часопись – 1895 – 5 (17) падолиста. – (ч. 249). – С. 2.
11. Посмертныя вѣсти // Галичанинъ – 1906. – 9 (22) дек. (ч. 269) – С. 3.
12. Флис С. Духовна святиня горян // Нова зоря. – 2010. - № 16 (866) – С. 8.
13. Хроника [Похвалу одержавъ] // Востникъ Станиславѣвской епархіи – 1896. – 28 цвѣтня (ч. IV). – С. 32.
14. Шематизмъ всего клира греко-католической епархіи Станиславѣвской на рокъ Божій 1893. – Станиславів, 1893. – 183 с.
15. Якъ намъ пишуць изъ Станиславова // Дѣло – 1897. – 30 груд (11 сѣчня) – С. 3.

REFERENCES

1. Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti (dali - DAIFO), f. 504. – Op. 1. – ark. 35 (1873 – 1944 rr. Metryka kliru Stanyslavivskoi yeparkhii).
2. DAIFO, f. 504. – Op. 1. – Spr. 535. – ark. 37 (1896 – 1897 rr. Vidomosti pro stan tserkov i hospodarskykh sporud parafii Nadvirnianskoho dekanatu Stanyslavivskoi yeparkhii).
3. Arkhiv RATsS Nadvirnianskoho raionu Ivano-Frankivskoi oblasti. Metrychna knyha shliubiv parafiiian tserkvy Sv. Mykhaila s. Havrylivka za 1875 – 1943 rr.
4. Blazheiovskiy D. Istorychnyi Shematyzm Lvivskoi Arkhiieparkhii (1832 - 1944), tom II: Dukhovenstvo i Relihiini Zghromadzhennia. – Lviv. – 2004. – 570 s. – Anhl.
5. Zubchak F., Tovcheniuk V., Lychkovskiy I., Myroniak P. Dopys. Vid uhorskoï hranytsi // Narodna Chasopys. – 1894. – 9 (21) hrud. – (ch. 274). – S. 1.
6. Kara za russkoe pismo // Halychanupъ. – 1904. – 16 (29) noiab. (ch. 258). – S. 3. – Rubr.: Novynky.
7. Nedelskii M. Pismo // Дѣло – 1899 – 5 (17) marta (ch. 51). – S. 2-3. Rubr.: 3– soimu kuraievoho.
8. Nedelskii M. Podiaky // Narodna Chasopys. – 1895. – 28 zhovt. (9 padolysta). – S. 3.
9. Nedelskaia O. Blahodarenie // Halychanupъ – 1906-1907 – 31 dek. (13 yanv.) (ch. 284) – S. 4.
10. Ochevydets. Dopys. Z Deliatynshchyny // Narodna Chasopys – 1895 – 5 (17) padolysta. – (ch. 249). – S. 2.
11. Posmertnyye vesty // Halychanupъ – 1906. – 9 (22) dek. (ch. 269) – S. 3.
12. Flys S. Dukhovna sviatynia horian // Nova zoria. – 2010. - # 16 (866) – S. 8.
13. Khronyka [Pokhvalu oderzhavъ] // Vostnykъ Stanyslavѣvskoi eparkhii – 1896. – 28 tsvѣtnia (ch. IV). – S. 32.
14. Shematyzmъ vseho klyra hreko-katolycheskoi eparkhii Stanyslavivskoi na rokъ Bozhii 1893. – Stanyslaviv, 1893. – 183 s.
15. Yakъ namъ pyshut uzъ Stanyslavova // Дѣло – 1897. – 30 hrud (11 sѣchnia) – S. 3.

Дата надходження до редакції: 14.03. 2018